

: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/62a/042/1e2/62a0421e24258666156501.pdf>.

5. Прокоф'єва Д.М. Інформаційна війна та інформаційна злочинність. URL : <http://www.crime-research.iatp.org.ua/library/Prokop.htm>

6. Стельмашов А. З.М.І.: засоби маніпулювання інформацією. URL : <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/10579/2011-01-15-zmi-zasoby-manipulyuvannya-informatsiieyu/>.

7. Указ Президента України від 18.05.2019 № 286/2019 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання». URL : <https://www.president.gov.ua/documents/2862019-27025>

Пометун О. І., м. Київ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВ У НАВЧАННІ ІСТОРІЇ

Анотація. У тезах висвітлено актуальність питань формування національної ідентичності учнів, зокрема у навчанні історії. Розкрито стан проблеми і основні завдання вчених і вчителів у цьому напрямі. Окреслено дидактичні шляхи формування компонентів ідентичності.

Ключові слова: національна ідентичність, учні, навчання історії, формування, компоненти

Abstract. The theses highlight the relevance of issues of forming the national identity of pupils, in particular, in history education. The state of the problem and the main tasks of researchers and teachers in this direction are disclosed. Didactic ways of forming identity components are outlined.

Key words: national identity, pupils, learning history, formation, components.

Проблема формування національної та громадянської української ідентичності мешканців України в умовах війни досягла максимальної гостроти. Без швидких і ефективних кроків у напрямі її вирішення неможлива не тільки повоєнна реінтеграція непідконтрольних нині Україні територій, а й збереження цілісності і зміцнення держави. Ідентичність громадян, об'єднаних не тільки формальною належністю до однієї держави, а й спільною соціальною пам'яттю, системою цінностей і смислів – це фундамент державності. Без нього споруда не витримує потрясінь.

Про актуальність цих питань свідчить і набуття чинності у січні 2023 р. Законом України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», де пріоритетами державної політики названі утвердження національних цінностей, ідей демократії, верховенства права, досягнення єдності в українському суспільстві шляхом подолання суперечностей соціокультурного, мовного, регіонального

характеру на основі європейського та євроатлантичного курсу, забезпечення дотримання конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина.[4] На формування цих ідентичностей і має бути спрямована державна, а отже і освітня політика, насамперед діяльність освітніх закладів і установ всіх рівнів освіти для всіх вікових категорій здобувачів освіти.

Ідентифікація (набуття ідентичності) у загальному сенсі розглядається дослідниками як процес становлення уявлень індивіда про себе і своє місце в світі. Сформована ідентичність дає людині змогу бачити себе у всьому багатстві відносин з навколишнім світом і визначати власну систему цінностей, ідеали, життєві плани, потреби тощо. Ідентичність людини проявляється як сукупність її складників (іноді говорять про сукупність ідентичностей): соціальна, групова, особистісна та індивідуальна ідентичності. Ідентифікація з певними соціальними спільнотами перетворює людину у соціального індивіда й особистість, дозволяє їй оцінювати свої соціальні зв'язки і приналежності в термінах «Ми» і «Вони». Ідентифікація її з великими умовними соціальними групами, як ось держава та, нація позначається термінами етнічна, національна, громадянська, національно-культурна ідентифікація. [5]

Поняття української національної ідентичності Закон України визначає як стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями [4]. Формування національної ідентичності, на думку вчених, передбачає присутність у повсякденному житті людей таких «спільних точок» як національні символи, мова, кольори, історії нації, кровні зв'язки, культура, музика тощо. Це відчуття «нації як згуртованого цілого, представленого відмінними традиціями, культурою та мовою». [1] Вона асоціюється з патріотизмом, або вірністю та відданістю своїй країні. Часто про національну ідентичність говорять як про «історичну» ідентичність, яку маємо формувати в учнів насамперед у навчанні історії, приділяючи пильну увагу як змістовому

наповненню курсів історії, так і методиці його опрацювання.

Для проєктування дидактичної моделі розвитку національної ідентичності учнів у навчанні історії розглянемо структуру цього особистісного утворення. На думку вчених, вона (як й інші види ідентичності) складається з: когнитивного (пізнавального) компонента – сукупності відповідних знань і уявлень; емоційно-ціннісного – власні ставлення, орієнтовані на національні цінності, емоційна залученість до національного життя, національної історії, мотивація до дій і вчинків; діяльнісно-поведінкового – операційної готовності учня до бажаної діяльності як пізнавальної, так і соціальної, осмисленість і компетентність у її реалізації.[2] Кожен з названих компонентів має бути наповнений освітнім змістом. Інакше кажучи, необхідно визначення конкретної системи знань, умінь, навичок і ставлень, що забезпечує формування української національної ідентичності у закладах освіти України. Окрім того, для кожного з них треба визначити методологію й методичні шляхи забезпечення засвоєння учнями цього змісту.

Рік повномасштабної агресії продемонстрував, наскільки важливою є історія як шкільний предмет і як підґрунтя історичної культури суспільства, адже саме трактування історії України стало важливим складником інформаційної війни, розгорнутої російської федерації. Це обумовило якісне оновлення шкільних програм з історії у 2022 р. з урахуванням нових історіографічних напрацювань. Запропоновані зміни і доповнення мають на меті увиразнити наскрізні лінії з минулого, які дають змогу пояснити сучасні події. Частина змін у навчальних програмах спрямована на розширення просторових контекстів української історії, створення додаткових можливостей для аналогій і порівнянь. Наприклад, в оновлених програмах пропонується погляд на СРСР як на державу імперського типу. Також програми орієнтують на вивчення не тільки інструментів насильства, якого в ХХ столітті зазнавали українці, а й опору йому. Суттєві зміни пропонуються в частині найновішої історії, насамперед подій, пов'язаних зі збройною агресією російської федерації проти України із поясненням понять «руській мір», «рашизм», «політика

російщення», «колабораціонізм». [3]

Проте зрозуміло, що обмежитись лише змінами у змісті курсів не є можливим. Такі зміни не знижують важливості забезпечити формування в учнів емоційно-ціннісного складника ідентичності: почуття гордості і причетності до героїчних минулих та сучасних подій і усвідомлення історичної відповідальності за події в суспільстві і державі, поваги до національних символів та святинь культурно-історичних цінностей суспільства та держави, гордості за приналежність до свого народу. Все це потребує методичного опрацювання і відповідних рекомендацій для вчителів, так само як і забезпечення розвитку операційно-діяльнісного складника ідентичності учнів. Це потребує застосування діяльнісного підходу у навчанні. Головним у цьому підході є діяльність учня у навчанні: участь у дискусіях і обговореннях на уроці, робота у парах і групах, формулювання власних висновків, оцінок і ідей, розвиток уміння осмислювати інформацію з різних джерел, вирішувати практичні завдання, виконувати навчальні проекти тощо. Така діяльність на відповідному історичному змісті дозволяє індивіду зробити власний вибір щодо приналежності до соціальної групи. Для цього він повинен визначити цінності, властиві цій групі, і головне – прийняти рішення, чи готовий він їм відповідати. Відповідні вказівки і рекомендації для вчителів мають вміщуватись як у підручниках з історії, так і навчальних і методичних посібниках для різних класів.

Повноцінна ідентичність формується і зміцнюється в особистості свідомо і пов'язана з її переконаннями, ціннісними орієнтаціями. Вона висловлюється людиною як особиста позиція і підтримується її діями, тому діяльнісний компонент обов'язково має бути сформований у навчанні, хоча би на рівні мови, мовлення і поведінки учня. Це динамічне утворення, що конструюється особистістю в ході порівняння з іншими, перегляду цінностей, наповнюваності смислами, пошуку свого місця в соціальному середовищі

Таким чином, можна стверджувати, що динаміка формування української національної ідентичності у навчанні історії має бути забезпечена спеціальними

дидактичними ресурсами історичної освіти: змістом і методикою навчання на всіх етапах базової і профільної середньої освіти.

Список літератури.

1. Definition of National Identity in English. *Oxford Dictionaries*. Archived from the original on 17 November 2015. Retrieved 14 November 2019. URL: <https://web.archive.org/web/20151117063449/http://www.oxforddictionaries.com/us/definition/american-english/national-identity>
2. Зайцева Ю. М., Прокоф'єва О.О. Компоненти громадянської ідентичності як основа в її становленні у підлітковому віці. URL: <http://medpsychology.pp.ua/komponenty-hromadyans%CA%B9koyi-identychnosti-yak-osnova-v-yiyi-stanovlenni-u-pidlitkovomu-vitsi>
3. Оновлено зміст навчальних програм ЗСО. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/onovleno-zmist-navchalnih-program-zso>
4. «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t222834>
5. Чорна Л. Г. Ідентичність особи: від групи до індивідуальності (методологічний аналіз). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/721373/1/46439811.pdf>

Попова В. В., м. Київ

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Анотація. Обґрунтовано актуальність питання партнерства держави, освіти та громадянського суспільства у формуванні національної ідентичності. Проаналізовано стан нормативно-правового забезпечення передумов патріотичного виховання. Враховуючи сучасні українські реалії та зарубіжний досвід, пропонується запровадити виховання національної ідентичності на основі суспільних цінностей у системі державно-приватного партнерства.

Ключові слова: виховання, державно-приватне партнерство, національна ідентичність, освіта, патріотизм.

Abstract. The relevance of the issue of the partnership between the state, education and civil society in the formation of national identity is substantiated. The normative legal support state of the prerequisites for patriotic education is analyzed. Considering today's Ukrainian realities and foreign experience, it is proposed to introduce national identity education based on public values in the public-private partnership system.

Keywords: education, national identity, public-private partnership, patriotism, upbringing.

Виокремлення господарської системи України 1991 р. у самостійний суб'єкт міжнародного права з усіма формальними ознаками державності (гімн, герб, прапор, конституція, гроші, тощо) відкрила широкі можливості для усебічного її розвитку. Але відсутність чіткого бачення майбутнього політично-соціального ладу України та недостатня увага до національно-патріотичного виховання дали підстави спадкоємцю СРСР зазіхнути на право українців мати